

Biarda, Marek

Szkolnictwo podstawowe i średnie w Siedlcach w latach 1975-1989

Szkice Podlaskie 12, 11-30

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marek Biarda

Szkoła Podstawowa Nr 11 w Siedlcach

SZKOLNICTWO PODSTAWOWE I ŚREDNIE W SIEDLCACH W LATACH 1975-1989

Wzrost liczby mieszkańców Siedlec w latach 70. spowodował, że istniejąca baza oświatowo-wychowawcza stała się niewystarczająca¹. W 1971 roku składała się ona z ośmiu przedszkoli, ośmiu szkół podstawowych, jednej szkoły podstawowej specjalnej, dwóch liceów ogólnokształcących i siedmiu zespołów szkół zawodowych. Stały wzrost liczby ludności powodował, że wzrastało zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach i szkołach podstawowych². Sytuację pogarszał fakt, że nowe osiedla mieszkaniowe powstawały bez obiektów oświatowych. Szkoły „pękały w szwach”, nauka odbywała się na trzy zmiany, dzieci uczyły się do późnych godzin wieczornych. Skracano przerwy lekcyjne, zwiększano liczbę uczniów w klasach. Wszystko to odbywało się kosztem nauki i wychowania³. Szkoły podstawowe zamieniały się w kombinaty, które „przechowywały dzieci”. Obiekty szkolne, budowane dla pięciuset uczniów, musiały ich pomieścić dwa razy więcej⁴. Rozbudowa bazy oświatowej stała się poważnym wyzwaniem dla ówczesnych władz miasta w całym omawianym okresie.

Po utworzeniu województwa siedleckiego w 1975 roku powołano w Siedlcach Kuratorium Oświaty i Wychowania. Sprawowało ono bezpośredni nadzór pedagogiczny nad szkołami średnimi. Nadzorem pedagogicznym i sprawami kadrowymi nauczycieli w przedszkolach i szkołach podstawowych w Siedlcach zajmował się Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta (14 etatów pedagogicznych i 5 administracyjnych). Inspektorami Oświaty i Wychowania w Siedlcach w omawianym okresie byli kolejno: Maria Kłóś, Zbigniew Biarda, Stanisław Pieńkowski, Stanisław Dołęcki i Eugeniusz Olczak. Każdy z nich był wieloletnim, doświadczonym

¹ Liczba ludności Siedlec w latach 1975-1989 wzrosła o 26849 mieszkańców tj. 62%; M. Biarda, *Ludność miasta Siedlce w latach 1975-1989*, „Szkice Podlaskie”, 2000, z. 8, s. 72.

² A. Adamczyk-Habib, *Uwarunkowania społeczno-gospodarcze kształtowania się załóg w nowych zakładach przemysłowych rejonu siedleckiego w latach 1971-1979*, „Zeszyty Naukowe WSRP”, z. 9, s. 161.

³ Z. Juśkiewicz, *Dawne błędy mszczą się teraz*, „TS” 1981, nr 32, s. 4.

⁴ St. Celiński, *Takie błędy chowanie... jakie „przechowywanie”*, „Trybuna Mazowiecka” 1981, nr 57, s. 6.

nauczycielem pracującym w siedleckich szkołach. Przy Miejskiej Radzie Narodowej działała również Komisja Oświaty i Wychowania⁵.

Podstawę organizacyjną i programową systemu oświaty i wychowania w tym okresie stanowiła ośmioklasowa szkoła podstawowa. Była ona szkołą państwową, zakładaną, utrzymywaną i kierowaną przez państwo oraz obowiązkową dla wszystkich dzieci. W szkole podstawowej każde dziecko zapoznawało się z jednolitym zakresem wiedzy podstawowej, określonej w programach szkolnych, w których przeznaczono odpowiednio: 38% godzin lekcyjnych na przedmioty humanistyczne, 34% na przedmioty matematyczno-przyrodnicze, 10% na przedmioty artystyczne, 9% na zajęcia techniczne, 9% na kulturę fizyczną i przysposobienie obronne⁶. Plan nauczania w szkole podstawowej w tym okresie prezentuje tabela 1.

Patrząc na tabelę, można dostrzec, że główny nacisk kładziono na naukę języka polskiego i matematyki. Zdaniem wielu nauczycieli, obejmował on zbyt dużą liczbę nauczanych przedmiotów. Krytycznie w tym programie należy także ocenić brak języków zachodnich i małą liczbę godzin wychowania fizycznego.

Tabela 1. Plan nauczania w szkole podstawowej

Lp.	Przedmiot	Klasa								Ogółem
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1	Język polski	8	8	8	7	6	6	5	5	53
2	Język rosyjski	-	-	-	-	3	3	2	2	10
3	Historia	-	-	-	2	2	2	2	2	10
4	Wiedza o społeczeństwie	-	-	-	-	-	-	1	2	3
5	Środowisko społeczno-przyrodnicze	1	2	2	-	-	-	-	-	5
6	Biologia z higieną	-	-	-	2	2	2	2	1	9
7	Geografia	-	-	-	2	2	2	2	1	9
8	Fizyka	-	-	-	-	-	2	3	2	7
9	Chemia	-	-	-	-	-	-	2	2	4
10	Matematyka	5	5	5	5	5	5	5	4	39
11	Plastyka	2	2	2	1	1	1	1	1	11
12	Muzyka	2	2	2	1	1	1	1	1	11

⁵ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. 74, k. 20, *Protokół z Sesji MRN w dniu 29 XI 1977 r.*; sygn. 75, k. 50, sygn. BRN 0301/1/ 88, k. 5.

⁶ *Programy Szkoły Podstawowej*, Instytut Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Warszawa 1985, s. 38.

Lp.	Przedmiot	Klasa								Ogółem
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
13	Praca-technika	2	2	2	2	2	2	2	2	16
14	Kultura fizyczna	2	3	3	2	2	2	2	2	18
15	Przysposobienie obronne	-	-	-	-	-	-	-	1	1
16	Godz.do dyspozycji wych.	-	-	-	1	1	1	1	1	5
	Ogółem	22	24	24	25	27	29	31	29	211

Źródło: *Programy szkoły podstawowej*, Instytut Programów Szkolnych Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Warszawa 1985, s. 38.

W roku szkolnym 1975/76 na terenie Siedlec było osiem szkół podstawowych, w tym jedna zbiorcza szkoła gminna mieszcząca się w budynku Szkoły Podstawowej Nr 7. W 171 oddziałach uczyło się 5 247 uczniów⁷. We wrześniu 1978 roku w szkołach tych uczyło się już w 186 oddziałach 5 841 dzieci⁸. Baza lokalowa szkół nie powiększyła się, wzrastała natomiast liczba uczniów. W latach 1975-1980 szkolnictwo nie otrzymało żadnych nowych pomieszczeń, ponieważ otrzymywane przez miasto środki finansowe przeznaczane były na budowę przemysłu i mieszkań. Nieznaczna poprawa nastąpiła w 1981 roku, kiedy Szkole Podstawowej Nr 8 przekazano budynek Spółdzielni Mieszkaniowej na osiedlu „Tysiąclecia”. Po likwidacji ZSZ Nr 6 (przy ulicy Konarskiego 7) 7 izb lekcyjnych przekazano Szkole Podstawowej Nr 1, a WSRP zwróciła 4 pomieszczenia Szkole Podstawowej Nr 5.

W 1980 roku na osiedlu „Tysiąclecia” przy ulicy Granicznej rozpoczęto budowę nowej szkoły podstawowej, a Szkoła Podstawowa Nr 8 przy ul. Mireckiego – ze względu na zły stan techniczny obiektu (był to budynek drewniany) – została zamknięta⁹.

W roku szkolnym 1981/82 w siedleckich szkołach podstawowych uczyło się już 6 926 uczniów w 221 oddziałach i 375 dzieci 6-letnich w 22 oddziałach przedszkolnych¹⁰. Sytuacja lokalowa szkół stawała się coraz trudniejsza. W celu jej poprawy podejmowano różne działania organizacyjne. Były to często działania pozorne, polegające na korekcie rejonów szkolnych, co wielu uczniom znacznie wydłużało drogę do szkoły i powodowało, że dzieci z jednej rodziny chodziły do różnych szkół.

⁷ M. Iwanicki, *Szkolnictwo siedleckie w latach 1740-1977*, Siedlce 1977, s. 110.

⁸ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. 98, k. 7, *Protokół z Sesji MRN w dniu 27 X 1982 r.*

⁹ Tamże, k. 15.

¹⁰ Tamże, k. 8.

Dopiero w roku szkolnym 1984/85 powołano dwie nowe szkoły: w odzyskanym od WSRP budynku Szkoły Podstawowej Nr 5 przy ulicy Partyzantów 1, Szkołę Podstawową Nr 10, która dysponowała 13 izbami lekcyjnymi i uczyło się w niej 505 uczniów, oraz Szkołę Podstawową Nr 11, utworzoną w budynku wynajętym od ZSZ Nr 1 przy ulicy Konarskiego 9, z 11 salami lekcyjnymi, w których uczyło się 409 uczniów. Natomiast dla uczniów klas I i II Szkoły Podstawowej Nr 7 zorganizowano dwa punkty filialne w LO Nr 1 i LO Nr 2. Ze względów wychowawczych nie było to rozwiązanie dobre¹¹. Miejska Rada Narodowa w budynku przy ulicy Granicznej powołała Szkołę Podstawową Nr 9¹². W tym roku szkolnym do dziesięciu szkół podstawowych uczęszczało 8 815 uczniów. Do Szkoły Podstawowej Nr 1 im. Komisji Edukacji Narodowej uczęszczało 992 uczniów, którzy uczyli się w 38 oddziałach. Szkoła posiadała 29 izb lekcyjnych znajdujących się w bardzo złym stanie; Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Gabriela Narutowicza mieściła 672 uczniów. Do szkoły tej kierowano uczniów z osiedla „Warszawska”. Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Tadeusza Kościuszki sprawowała opiekę nad 1 074 uczniami. Posiadała 20 izb lekcyjnych. Największym problemem tej szkoły było nadmierne przepełnienie, co było wynikiem powstania osiedla „Młynarska”. W Szkole Podstawowej Nr 4 im. Adama Mickiewicza w 17 salach lekcyjnych uczyło się 883 uczniów. Szkoła wymagała kapitalnego remontu. Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Władysława Rawicza mieściła się w dwóch budynkach. Było w niej 17 izb lekcyjnych, a naukę pobierało 1 075 uczniów. W Szkole Podstawowej Nr 6 im. Władysława Broniewskiego w 28 salach lekcyjnych uczyło się 824 uczniów. Szkoła ta była szkołą ćwiczeń dla studentów WSRP. Najbardziej przeciążona była Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Czesława Kamińskiego. Uczyło się w niej 1 140 uczniów w 41 oddziałach. Szkoła posiadała tylko 20 sal lekcyjnych. Zajęcia lekcyjne kończyły się o godzinie 19³⁰. W Szkole Podstawowej Nr 9 w 32 salach lekcyjnych uczyło się 1 241 uczniów. Jak z tego wynika, szkoły były przepełnione, z trudem zapewniano podstawowe pomieszczenia na zajęcia lekcyjne. Skalę problemu siedleckiego szkolnictwa potwierdza również i to, że w roku szkolnym 1983/84 szkoły opuściło 704 absolwentów, natomiast w roku szkolnym 1984/85 rozpoczęło naukę 1 356 uczniów, było to o 652 uczniów więcej niż w roku poprzednim.

Uogólniając powyższe dane, należy stwierdzić, że sytuacja w szkolnictwie podstawowym w Siedlcach była ciężka. Do najbardziej palących kwestii, wymagających natychmiastowego rozwiązania, należała sprawa zapewnienia rosnącej coraz bardziej liczbie dzieci miejsca w placówkach oświatowych. W celu złagodzenia sytuacji Wydział Oświaty dokonał ko-

¹¹ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn.0301/8/85, k. 34.

¹²B. Czarnecka, *Z historii Szkoły Podstawowej Nr 9 im. Henryka Sienkiewicza*, Siedlce 1998, s. 7.

lejny raz korekty rejonów szkolnych dla uczniów klas pierwszych. Zajęcia w klasach zerowych skrócono do 15 godzin tygodniowo. Za zgodą Rad Pedagogicznych zajęcia szkolne realizowano także w soboty¹³.

Mimo trudnej sytuacji lokalowej, we wszystkich szkołach działały świetlice. Godziny ich pracy dostosowane były do potrzeb uczniów. W szkołach funkcjonowały stołówki zapewniające posiłki wszystkim chętnym dzieciom. Prowadzono również akcję szklanki ciepłego mleka dla wszystkich dzieci. Wychowawcy systematycznie prowadzili rozpoznanie środowiska rodzinnego uczniów. W miarę zaistniałych potrzeb organizowali zajęcia i spotkania terapeutyczne, pomoc materialną, uruchamiali działania instytucji pozaszkolnych. Uczniom mającym trudności w nauce udzielano pomocy. Organizowano dla nich zajęcia wyrównawcze, obniżano poziom wymagań.

W szkołach rozpoznawano także szczególne uzdolnienia uczniów. Stwarzano im możliwość rozwoju zainteresowań i zdolności w ramach różnorodnych zajęć pozalekcyjnych, jak kół przedmiotowych i kół zainteresowań, zespołów tanecznych, teatrzyków dziecięcych, SKS. Uczniowie ci brali udział w konkursach przedmiotowych, tematycznych, plastycznych, recytatorskich, zawodach sportowych.

Szkoły realizowały programy wychowawcze, zawierające zadania określone przez władze polityczne i oświatowe oraz programy własne, wynikające ze znajomości potrzeb środowiska, problemów wychowawczych i tradycji szkoły. Działalność wychowawcza w szkołach podporządkowana była celom rządzącej partii. W kalendarzach uroczystości szkolnych znajdowały się akademie z okazji rocznic powstania Ludowego Wojska Polskiego, Rewolucji Październikowej, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a także z okazji 1 Maja. Ważne miejsce w pracy wychowawczej szkół zajmowała preorientacja zawodowa uczniów. Jej głównym celem było ułatwienie uczniom wyboru zawodu i szkoły do niego przygotowującej. Do najczęściej stosowanych form w tym zakresie należały: spotkania uczniów z przedstawicielami różnych zakładów pracy, organizowanie konkursów zawodoznawczych. Odbywały się również spotkania z absolwentami szkół zawodowych. Działania szkół w tym zakresie wspierała Wojewódzka Poradnia Wychowawczo-Zawodowa¹⁴.

W każdej szkole był lekarz pediatra, stomatolog i pielęgniarka. Czas pracy personelu medycznego wynosił osiem godzin dziennie. Lekarz stomatolog leczeniem planowym obejmował dzieci klas 0-IV. Pozostali uczniowie korzystali z jego pomocy według indywidualnych potrzeb. Do zadań pielęgniarki szkolnej należało wykonywanie uczniom badań bilanso-

¹³ AP Siedlce, KM PZPR sygn. 53, k. 109-123, *Protokół z posiedzenia Egzekutywy KM PZPR w dniu 28 XII 1984 r.*

¹⁴ AP Siedlce, Urząd Miasta Siedlce, Wydział Oświaty i Wychowania, *Preorientacja zawodowa w szkołach siedleckich*, materiał na Komisję Oświaty i Wychowania MRN.

wych i szczepień ochronnych, przeprowadzanie kontroli sanitarnych w szkole oraz szerzenie oświaty zdrowotnej wśród uczniów. Promowaniu zdrowego stylu życia służyły również realizowane w szkołach programy: „Jak żyć zdrowo i aktywnie”, „Zdrowie i odżywianie w życiu dzieci”, „Zdrowo spędzam czas wolny”. W czasie każdej lekcji, w ramach tzw. gimnastyki śródlekcyjnej, uczniowie wykonywali po kilka ćwiczeń gimnastycznych. Mimo podejmowanych działań w tym zakresie, dość powszechnym problemem wśród uczniów były wady postawy i próchnica zębów¹⁵.

Sprawą, która ściśle wiązała się ze zdrowiem dzieci, był właściwie zorganizowany ich wypoczynek w czasie wolnym od nauki. Doceniając ten fakt, władze oświatowe dokładały starań, aby podczas wakacji dzieci mogły odpoczywać na koloniach i obozach. Organizatorami letniego i zimowego wypoczynku dzieci i młodzieży były władze oświatowe, zakłady pracy, organizacje młodzieżowe i społeczne. W 1989 roku w okresie ferii zimowych w zorganizowanych formach wypoczynku wzięło udział 2 986 dzieci i młodzieży, z tego z form wyjazdowych skorzystało 726 uczniów. Ponadto w czasie ferii szkoły organizowały zajęcia świetlicowe i małe formy wypoczynku. W tym samym roku w czasie wakacji w obozach i koloniach wzięło udział 3 600 uczniów. Większość dzieci pozostawała jednak w domu.¹⁶

Na podkreślenie zasługuje również zaangażowanie rodziców w funkcjonowanie szkół. W każdej szkole działał Komitet Rodzicielski, który dysponował środkami finansowymi pochodzącymi z dobrowolnych składek rodziców. Wydatki ponoszone przez komitet służyły finansowaniu akcji wypoczynkowej uczniów, nagród dla najlepszych uczniów, zakupu pomocy dydaktycznych. Rodzice przepracowali wiele godzin przy adaptacji pomieszczeń szkolnych. Pomagali również przy organizowaniu wycieczek klasowych. Zajmowali się naprawą sprzętu szkolnego¹⁷.

W latach 80. sprawy oświatowe często były tematem obrad Prezydium i walnych zgromadzeń MRN. Jednak przyjmowane uchwały, ze względu na kryzys gospodarczy, nie miały większego wpływu na realizację inwestycji oświatowych¹⁸. Zaplanowany na 1985 rok uzysk 13 dodatkowych pomieszczeń do nauki nie został zrealizowany. Dopiero w lutym 1986 roku oddano do użytku 14 pomieszczeń dydaktycznych w pawilonie budowanej SP Nr 9¹⁹. Bardzo trudna była sytuacja szkół mieszczących się w starych budynkach. W Szkole Podstawowej Nr 1, mieszczącej się w najstarszym w mieście budynku szkolnym, drewniane stropy groziły zawaleniem. Budynek

¹⁵ Tamże, *Opieka medyczna uczniów w szkołach podstawowych*, k. 25-32.

¹⁶ Tamże, *Ocena zimowego i letniego wypoczynku dzieci i młodzieży w roku szkolnym 1988/1989*, k. 31-38.

¹⁷ Tamże, *Protokoły z kontroli placówek oświatowo-wychowawczych*.

¹⁸ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. BRN 0301/23/87, k. 63.

¹⁹ Tamże, sygn. BRN 0301/15/86, k. 120.

wymagał generalnego remontu i przebudowy, na co również w budżecie miasta brakowało pieniędzy. Szkoły nadal nie były w stanie zabezpieczyć miejsc dla uczniów ze swego rejonu²⁰. Najtrudniejsza sytuacja była na osiedlu „Warszawska”, na którym nie było żadnej szkoły i uczniowie musieli dojeżdżać do szkół w centrum miasta, co przy braku komunikacji miejskiej nie było zadaniem łatwym. Sytuacja ta spowodowała, że Wydział Oświaty i Wychowania, pod silną presją rodziców, rozpoczął przygotowania do budowy szkoły na osiedlu „Warszawska”. Budowę tej szkoły, finansowanej przez Kuratorium Oświaty i Wychowania, rozpoczęto w 1986 roku²¹. Dla zapewnienia powszechności nauczania w tym rejonie miasta w listopadzie 1986 roku utworzono punkt filialny Szkoły Podstawowej Nr 10 w pawilonie Spółdzielni Mieszkaniowej przy ulicy Kurpiowskiej, w którym urządzono 6 izb lekcyjnych. W 1987 roku rozpoczęto na tym osiedlu budowę drugiej szkoły podstawowej²². Mimo podejmowanych działań, sytuacja siedleckiej oświaty była nadal dramatyczna, co prezentuje tabela nr 2.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli, najbardziej trudna sytuacja panowała w szkołach podstawowych Nr 2, Nr 5 i Nr 7, gdzie na jedno pomieszczenie dydaktyczne przypadało 60 uczniów. W szkołach tych była również najwyższa zmienność. Praca uczniów i nauczycieli w tych warunkach uniemożliwiała prawidłową realizację celów dydaktycznych i wychowawczych.

Wyż demograficzny zbliżał się do szkół średnich, dlatego też Miejska Rada Narodowa w 1988 roku po dokonaniu szczegółowej analizy stanu oświaty w mieście, zwróciła się do Wojewódzkiej Rady Narodowej o uwzględnienie w planie inwestycyjnym na lata 1991-1995 budowy w Siedlcach jednej szkoły ponadpodstawowej²³.

Rozpoczęte budowy czterech szkół podstawowych przeciągały się. Brakowało materiałów, szczególnie stolarki okiennej i opraw oświetleniowych, wykonawcom brakowało tzw. mocy przerobowych, zmieniało się kierownictwo budów. Komisje sprawdzające postęp robót budowlanych dostrzegały wiele usterek. Niejednokrotnie trzeba było zmieniać istniejące już elementy obiektów, bowiem „zapomniano” o wielu sprawach, np. podłączeniu nagłośnienia, czy odpowiedniej liczbie kranów w łazienkach. Poważnym problemem było również zgromadzenie sprzętu szkolnego dla budowanych szkół: regałów, krzeseł, stolików i pomocy dydaktycznych.

²⁰ U. Głowacka-Maksymiuk, *Siedlce stolicą województwa*, [w:] *Siedlce 1448-1995*, Siedlce 1996, s. 212.

²¹ Tamże, sygn. BRN 0301/15/86, k. 122.

²² Tamże, sygn. BRN 0301/14/86, k. 66.

²³ Tamże, sygn. BRN 0301/4/88, k. 33.

Tabela 2. Szkoły podstawowe w Siedlcach w roku szkolnym 1987/88

Szkoła Podstawowa	Liczba uczniów kl. I-VIII	Liczba oddz.	Liczba dzieci w kl., „0”	Liczba oddz. kl. „0”	Razem uczniów w szkole	Razem oddz. w szkole	Warunki lokalowe			
							Liczba pom. dyd.	Zmianowość	Liczba ucz./10 oddz.	Liczba ucz./1 pom.
Szkoła Podst. Nr 1	665	25	100	4	765	29	23	1,26	27	34
Szkoła Podst. Nr 2	800	28	79	3	879	31	15	2,06	29	59
Szkoła Podst. Nr 3	1 057	35	57	2	1 114	37	22	1,68	30	51
Szkoła Podst. Nr 4	839	30	50	2	889	32	17	1,88	28	52
Szkoła Podst. Nr 5	968	32	60	3	1 028	35	17	2,06	30	60
Szkoła Podst. Nr 6	1 313	45	75	3	1 388	48	30	1,6	29	46
Szkoła Podst. Nr 7	1 498	47	120	5	1 618	52	27	1,92	32	60
Szkoła Podst. Nr 9	1 960	64	86	4	2 046	68	43	1,58	31	48
Szkoła Podst. Nr 10	853	30	85	3	938	33	19	1,74	29	49
Szkoła Podst. Nr 11	488	18	-	-	488	18	11	1,63	27	44
Razem	10441	354	712	29	11153	383	224	1,74	29	50

Źródło: AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. BRN 0301/87; k. 84.

Zdobycie czegokolwiek graniczyło z cudem i wymagało wielogodzinnego wystania w kolejkach. Nie do rzadkości należały sytuacje, że tylnym wejściem, w pośpiechu wynoszono meble niezbędne do wyposażenia szkół, ponieważ przed sklepem stała kolejka oczekujących na ich zakup²⁴.

Nadmierne zagęszczenie i dwuzmianowość szkół utrudniały pracę zarówno nauczycielom, jak i uczniom. Mimo tych trudności, proces dydaktyczny w szkołach, co potwierdzają analizowane dokumenty, był realizowany prawidłowo. Dobre wyniki w nauczaniu potwierdzały sprawdziany przeprowadzane podczas wizytacji szkół przez pracowników Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta. W 1986 roku w Szkole Podstawowej Nr 10 w klasach I-III średnia ocen z przeprowadzonych sprawdzianów

²⁴ B. Czarnaeka, *Z historii...*, s. 3.

wyniosła 3,9 i 4,1 w klasach IV-VIII. W Szkole Podstawowej Nr 5 wyniki sprawdzianów przedstawiały się następująco: klasy I-III – 4,2 i klasy IV-VIII – 3,9. Podobne wyniki uzyskiwali uczniowie pozostałych szkół. Wyniki sprawdzianów pokrywały się z ocenami wystawianymi uczniom przez nauczycieli. Hospitowane przez wizytatorów lekcje potwierdzały dobre przygotowanie merytoryczne, metodyczne i organizacyjne nauczycieli, rytmiczną realizację materiału programowego, właściwy dobór tematów lekcji oraz umiejętną realizację celów. Nauczyciele stosowali aktywizujące metody nauczania, indywidualizowali zadania i umiejętnie organizowali pracę uczniom napotyającym trudności oraz uczniom uzdolnionym. Wysoko oceniano wykorzystywanie na lekcjach środków dydaktycznych, przy czym wiele z nich nauczyciele wykonywali we własnym zakresie²⁵. O dobrych efektach pracy dydaktycznej świadczą także sukcesy uczniów w konkursach przedmiotowych na szczeblu wojewódzkim. W roku 1987/88 tylko ze Szkoły Podstawowej Nr 9, do etapu wojewódzkiego doszło 12 uczniów, a czterech z nich znalazło się w gronie laureatów²⁶. Wskaźnik promocji uczniów wahał się w granicach 97% i był zbliżony do wskaźnika w całym województwie, który wynosił 97,7%. Najwyższy był w Szkole Podstawowej Nr 2 – 99%, najniższy natomiast w Szkole Podstawowej Nr 7 – 95%. Głównymi przyczynami niepromowania uczniów były ich różnorodne dysfunkcje rozwojowe i bierna bądź lekceważąca postawa wobec obowiązków szkolnych. Najbardziej niekorzystny wskaźnik promocji uczniów występował w klasach IV i VII²⁷.

W ostatnim roku szkolnym omawianego okresu na terenie Siedlec funkcjonowało dziesięć szkół podstawowych, do których uczęszczało 11968 uczniów, zorganizowanych w 409 oddziałach. Szkolnictwo podstawowe posiadało jedenaście budynków wolno stojących oraz wynajmowano na jego potrzeby sześć pomieszczeń w budynku Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Chrobrego dla uczniów klas pierwszych Szkoły Podstawowej Nr 9 oraz na osiedlu „Warszawska” siedem pomieszczeń dla klas I-III Szkoły Podstawowej Nr 10. Z dniem 1 września 1989 roku rozpoczęła pracę Szkoła Podstawowa Nr 10 przy ul. Mazurskiej, w której było 828 uczniów i 17 pomieszczeń lekcyjnych, brakowało sali gimnastycznej i bloku żywieniowego, oraz Szkoła Podstawowa Nr 11 przy ul. Wiśniowej z 24 pomieszczeniami dydaktycznymi i z liczbą 1 177 uczniów, także bez sali gimnastycznej i bloku żywieniowego. Likwidacji uległy punkty filialne Szkoły Podstawowej Nr

²⁵ AP Siedlce, Urząd Miasta Siedlce, Wydział Oświaty i Wychowania, *Protokoły z kontroli Szkół Podstawowych Nr 5, Nr 9, Nr 10*, k.1-54.

²⁶ B. Czarnicka, *Z historii...*, s. 9.

²⁷ AP Siedlce, Kuratorium Oświaty i Wychowania w Siedlcach, *Wyniki klasyfikacji i promocji uczniów szkół podstawowych województwa siedleckiego w roku szkolnym 1987/1988*.

7 mieszczące się w budynkach LO Nr 1 i LO Nr 2²⁸. Organizację szkół podstawowych w tym roku szkolnym przedstawia tabela 3. Wynika z niej, że liczba pomieszczeń do nauki zwiększyła się, zmniejszyła się zmienność, co poprawiło warunki pracy szkół.

Tabela 3. Szkoły podstawowe w Siedlcach w roku szkolnym 1989/90

Szkoła Podstawowa	Liczba oddz. kl. I-VIII	Liczba oddz. kl.,,0"	Liczba uczniów kl.I-VIII	Liczba dzieci w oddz.przed.	Ilość pomieszczeń do nauki	Zmienność
Szk. Podst.Nr 1	27	2	725	45	22	1,3
Szk. Podst.Nr 2	29	3	743	78	16	1,9
Szk. Podst.Nr 3	34	2	1 003	46	21	1,7
Szk. Podst.Nr 4	30	2	827	48	18	1,8
Szk. Podst.Nr 5	46	5	1 361	130	31	1,7
Szk. Podst.Nr 6	54	4	1 560	100	30	1,9
Szk. Podst.Nr 7	39	5	1 319	120	21	1,6
Szk. Podst.Nr 9	69	4	2 025	88	43	1,8
Szk. Pods.Nr 10	40	-	1 228	90	24	1,8
Szk. Pods.Nr 11	41	3	1 177	82	24	1,8
Razem	409	30	11 968	827	250	1,73

Źródło: AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. BRN/89; k. 165.

Przekazanie obiektów szkolnych przy ul. Mazurskiej i Wiśniowej w sposób zdecydowany poprawiło sytuację siedleckiej bazy oświatowej. Na 1990 rok planowano oddanie do użytku szkoły przy ulicy Żuławskiej. Cztery szkoły podstawowe wybudowane w latach osiemdziesiątych zwiększyły liczbę pomieszczeń szkolnych o 119. Problem bazy szkół podstawowych został rozwiązany. Zaczął pojawiać się problem nadmiernego przepełnienia szkół średnich.

Lata osiemdziesiąte należały do najtrudniejszych w dziedzinie bazy oświatowej w powojennej historii Siedlec. Wysiłek miasta skoncentrowano na rozwoju budującej się dzielnicy przemysłowej, zapominając, że pracujący tam ludzie mają dzieci, którym należy zapewnić realizację obowiązku szkolnego. Rozwój ludnościowy miasta w latach 70. znacznie wyprzedzał

²⁸ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. BRN 1-1/89, k. 164-166.

jego możliwości inwestowania w infrastrukturę społeczną. Powstałych dysproporcji nie udało się już później zlikwidować. Wzrost liczby mieszkańców w omawianym okresie spowodował podwojenie liczby uczniów w szkołach podstawowych (tabela 4). Szkoły były przepelnione, co nie sprzyjało procesowi nauczania i wychowania.

Tabela 4. Szkoły podstawowe w Siedlcach w latach 1975-1989

Rok szkolny	Liczba szkół	Liczba pomieszczeń do nauki	Liczba oddziałów	Liczba uczniów
1975/1976	8	134	171	5 247
1976/1977	8	137	179	5 355
1978/1979	8	137	186	5 841
1979/1980	8	133	196	5 981
1980/1981	8	139	207	6 328
1981/1982	8	145	221	6 926
1982/1983	8	156	259	7 553
1984/1985	10	205	317	8 815
1987/1988	10	224	354	10 441
1989/1990	10	250	409	11 968

Źródło: Archiwum Zakładowe WUS Warszawa Oddział Siedlce, *Karty statystyczne miasta Siedlce*, s. 42; AP Siedlce, MRN Siedlce: sygn.86, k. 158, sygn. 98, k. 7, sygn. BRN 0301/8/89, sygn. BRN 0301/6/84, k. 68.

Stosunkowo nieźle przedstawiał się stan kadry pedagogicznej. W roku szkolnym 1975/76 w siedleckich szkołach podstawowych zatrudnionych było 197 nauczycieli. Wykształcenie wyższe magisterskie posiadało 7 nauczycieli, 36 było absolwentami Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, 10 liceum pedagogicznego. Pozostali byli absolwentami Studium Nauczycielskiego²⁹. Trzy lata później w szkołach pracowało już 442 nauczycieli, w tym 156 posiadało wykształcenie wyższe magisterskie, 66 – wyższe zawodowe, 168 miało ukończone Studium Nauczycielskie, 52 nauczycieli było absolwentami liceum pedagogicznego. Wielu nauczycieli doksztalało się. W 1985 roku 85 nauczycieli studiowało zaocznie, 25 kontynuowało naukę w Studium Nauczycielskim, studia podyplomowe kończyło 28 osób. Wzra-

²⁹ M. Iwanicki, *Szkolnictwo siedleckie...*, s. 110.

stała liczba przyznawanych stopni specjalizacji zawodowej z 20 w 1987 roku do 38 w 1988 roku. Mniej korzystnie przedstawiał się obraz kadry nauczycielskiej pod względem posiadanych specjalizacji nauczania. Istniał nadmiar osób mających przygotowanie do pracy w nauczaniu początkowym, nauczycieli biologii i chemii. Od lat odczuwalny był brak nauczycieli do nauczania języka polskiego, pracy-techniki, wychowania muzycznego i wychowania plastycznego³⁰.

W roku szkolnym 1988/89 w Siedlcach pracowało 526 nauczycieli w szkołach podstawowych i 217 w przedszkolach. Poziom kwalifikacji pedagogów przedstawiał się następująco: wykształcenie wyższe magisterskie posiadało 364 nauczycieli, 66 – wyższe zawodowe, 223 było absolwentami Studium Nauczycielskiego, 56 – średnie wykształcenie pedagogiczne i tylko 34 nauczycieli legitymowało się wykształceniem średnim bez kwalifikacji pedagogicznych. Poziom kwalifikacji nauczycieli systematycznie się podnosił. Było to wynikiem niezatrudniania osób bez kwalifikacji oraz uzupełniania przez nauczycieli wykształcenia na studiach zaocznych³¹.

Wśród pracujących nauczycieli zdecydowanie przeważały kobiety, które korzystały z urlopów wychowawczych i zwolnień lekarskich z tytułu opieki nad chorym dzieckiem, co często dezorganizowało pracę szkół. Siedleccy nauczyciele w większości byli absolwentami WSRP i powstałego na nowo w połowie lat osiemdziesiątych Studium Nauczycielskiego. Biorąc pod uwagę wcześniej przedstawioną sytuację w siedleckim szkolnictwie podstawowym, praca tych ludzi nie należała do najłatwiejszych. Mimo tych trudności, pozytywnym zjawiskiem była stabilizacja zawodowa nauczycieli, co może świadczyć o ich silnej identyfikacji z wyuczonym i wykonywanym zawodem.

Dyrektorami szkół podstawowych w latach 1975-1989 byli:

- w Szkole Podstawowej Nr 1 – mgr Alina Kowalska, mgr Wanda Białecka i mgr Teresa Wysocka,
- w Szkole Podstawowej Nr 2 – mgr Feliks Weśniuk, mgr Kazimiera Fiuk, mgr Kazimierz Szymański, mgr Jerzy Boruciński, mgr Ignacy Stasiak,
- w Szkole Podstawowej Nr 3 – mgr Sabina Noszczak,
- w Szkole Podstawowej Nr 4 – mgr Barbara Obara i mgr Anna Kulicka,
- w Szkole Podstawowej Nr 5 – mgr Karol Zagalski,
- w Szkole Podstawowej Nr 6 – mgr Helena Kożuchowska, mgr Ewa Jagiełło, mgr Maria Pawełkiewicz,

³⁰ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn. BRN/89, k. 33.

³¹ Tamże, sygn. BRN 0301/4/88, k. 143.

- w Szkole Podstawowej Nr 7 - mgr Władysław Kublik, mgr Zdzisława Pieńkowska i mgr Adam Rosa,
- w Szkole Podstawowej Nr 8 – mgr Krystyna Bik,
- w Szkole Podstawowej Nr 9 – mgr Krystyna Bik i mgr Zdzisława Pieńkowska,
- w Szkole Podstawowej Nr 10 – mgr Alina Przybylska i mgr Józefa Stasiak
- w Szkole Podstawowej Nr 11 – mgr Jan Lewczuk³².

Stabilizacja na stanowiskach dyrektorskich w tak trudnym dla oświaty okresie potwierdza, że ludzie ci byli dobrze przygotowani do ich zajmowania.

Rozwijający się przemysł spowodował, że zakłady pracy potrzebowały coraz więcej wykwalifikowanych robotników i techników wielu specjalizacji. Dlatego też w Siedlcach dominowało szkolnictwo zawodowe. Corocznie dostarczało ono gospodarce narodowej około 1 600 absolwentów. Stosunkowo późno dopasowano profil tego szkolnictwa do potrzeb rozwijającego się przemysłu. Pierwsze decyzje w tym zakresie podjęte zostały dopiero w 1973 roku. Ograniczono wówczas nabór absolwentów szkół podstawowych do liceów ogólnokształcących, zwiększano natomiast przyjęcia do zasadniczych szkół zawodowych o kierunkach: ślusarskim, tokarskim, monterskim, mechanicznym, odlewniczym i formierskim. Aby zwiększyć liczbę osób podejmujących pracę w nowych zakładach przemysłowych, w niektórych klasach ślusarskich cykl kształcenia skrócono z trzech do dwóch lat oraz wstrzymano rekrutację młodzieży niepracującej do pierwszych klas technikum po zasadniczej szkole zawodowej.

Młodzież ta mogła się uczyć tylko w szkołach średnich w systemie zaocznym i wieczorowym. Ponadto w celu szybkiego przygotowania kadry dla potrzeb dzielnicy przemysłowej wprowadzono dla osób nienadążających za programem nauczania w szkołach średnich trzymiesięczne kursy przysposabiające do zawodu ślusarza³³.

W roku szkolnym 1975/76 siedleckie szkolnictwo średnie składało się z dwóch liceów ogólnokształcących, sześciu zespołów szkół zawodowych oraz Zespołu Szkół Rolniczych. W skład zespołów wchodziło 10 techników, 9 szkół zasadniczych, 4 licea zawodowe i 2 policealne studia zawodowe.

W liceach ogólnokształcących uczyło się 1 163 uczniów, w szkołach zawodowych wszystkich typów – 5 811 uczniów³⁴.

W roku szkolnym 1978/79 liczba uczniów liceów ogólnokształcących pozostała na tym samym poziomie, natomiast w średnich i zasadniczych szkołach zawodowych uczyło się już 7 003 uczniów³⁵.

³² U. Głowacka-Maksymiuk, *Siedlce stolicą...*, s. 223.

³³ A. Adamczyk-Habib, *Uwarunkowania społeczno-gospodarcze...*, s. 161.

³⁴ Archiwum Zakładowe WUS, *Karty statystyczne...*, s. 44.

Szkoły te prowadziły następujące kierunki kształcenia: elektronika, elektromechanika, elektroenergetyka, obróbka skrawaniem, tokarz, ślusarz, eksploatacja pocztowo-telekomunikacyjna, ekonomika i organizacja przedsiębiorstw, sprzedawca, operator maszyn przedziałniczych, mechanik samochodowy, technologia i organizacja żywienia, urządzenie i pielęgnacja terenów zieleni.

W 1980 roku w celu poprawy warunków lokalowych Szkoły Podstawowej Nr 1 zlikwidowano ZSZ Nr 6 przy ul. Konarskiego 7. Kierunki tam nauczane przeniesiono do ZSZ Nr 3.

Ze względu na duże potrzeby kadry w budownictwie Siedleckie Przedsiębiorstwo Budownictwa Ogólnego wybudowało obiekt i utworzyło Zespół Szkół Budowlanych. Głównym zadaniem tej szkoły było przygotowanie uczniów do pracy w siedleckim budownictwie.

W 1983 roku w budynku przy ul. Młynarskiej 17 utworzono Zespół Szkół Medycznych, który przygotowywał kadry średniego personelu medycznego dla budującego się szpitala wojewódzkiego.

W 1984 roku rozwiązano ZSZ Nr 4 przy ul. Konarskiego 1 i powołano tam Studium Nauczycielskie. Kierunki nauczania z rozwiązanej szkoły przeniesiono do ZSZ Nr 2, co znacznie ograniczyło nabór dziewcząt na kierunki gastronomiczne. Nastąpiła także zmiana kształcenia w ZSZ Nr 5 Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w wyniku przekazania tej szkoły w administrację resortu komunikacji. Szkoła ta kształciła kadry dla potrzeb PKP³⁶.

W roku szkolnym 1983/84 w siedleckich szkołach zawodowych, oprócz Zespołu Szkół Rolniczych, naukę pobierało 4 402 uczniów, w tym 2 301 w zasadniczych szkołach zawodowych. W szkolnictwie zawodowym policealnym kształciło się 443 słuchaczy³⁷.

Szczegółowe dane o szkołach zawodowych w tym roku szkolnym przedstawia tabela 5.

W liceach ogólnokształcących w tym roku szkolnym kształciło się 1 501 uczniów, w szkołach dla pracujących doksztalało się 868 osób, w tym 434 w technikach zawodowych. Siedleckie szkoły zawodowe pełniły także ważną rolę ośrodka szkolnictwa zawodowego dla sąsiednich regionów. W szkołach tych uczyło się około 4 200 osób spoza Siedlec. Dlatego poważnym problemem był brak internatów. Własne internaty posiadały tylko: ZSZ Nr 1, ZSZ Nr 2, LO Nr 1 oraz Zespół Szkół Rolniczych. Dysponowały one zaledwie 780 miejscami noclegowymi. Spora grupa uczniów zmuszona była korzystać ze stacji.

³⁵ Tamże, s. 45.

³⁶ AP Siedlce, MRN Siedlce, sygn.106, k. 228, *Protokół z Sesji MRN w dniu 20 III 1984 r.*

³⁷ Tamże, k. 171.

Tabela 5. Szkoły zawodowe w Siedlcach w roku szkolnym 1983/84

Lp.	Szkoła	ZSZ		Licea Zawod.		Technika		Polic.Stud.Zaw.		Ogółem	
		l. oddz.	l. ucz.	l. oddz.	l. ucz.	l. oddz.	l. ucz.	l. oddz.	l. ucz.	oddz	ucz.
1	ZSZ Nr 1	23	583	5	135	17	461	3	95	48	1274
2	ZSZ Nr 2	11	343	9	275	4	129	1	30	25	777
3	ZSZ Nr 3	24	661	-	-	4	92	-	-	28	753
4	ZSZ Nr 4	13	424	4	109	6	170	-	-	23	703
5	ZSZ Min. Kom.	10	265	2	48	6	166	-	-	18	479
6	Zespół Szkół Budowlanych	21	25	-	-	-	-	-	-	21	25
7	Zespół Szkół Medycznych Policealne	-	-	3	73	-	-	-	-	3	73
8	Studium Me- dyczne	-	-	-	-	-	-	5	131	5	131
9	Studium Wych. Przed.	-	-	-	-	-	-	3	67	3	67
10	Studium Na- uczania Po- czątkowego	-	-	-	-	-	-	4	120	4	120
	Razem	102	2301	23	640	37	1018	16	443	178	4402

Źródło: AP Siedlce, KM PZPR Siedlce, sygn. 52, k. 118.

Od roku szkolnego 1985/86, po dokonanych wcześniej zmianach, naukę w szkolnictwie zawodowym prowadziły następujące placówki: ZSZ Nr 1 im. gen. Karola Świerczewskiego, ZSZ Nr 2 im. Mikołaja Kopernika, ZSZ Nr 3 im. Stanisława Staszica, Zespół Szkół Budowlanych im. Władysława Sikorskiego, Zespół Szkół Zawodowych PKP im. Józefa Bema, Zespół Szkół Rolniczych im. Kazimierza Wielkiego, Zespół Szkół Medycznych oraz Studium Nauczycielskie. Ponadto w dalszym ciągu funkcjonowały dwa licea ogólnokształcące: LO Nr 1 im. Bolesława Prusa i LO Nr 2 im. Królowej Jadwigi. We wszystkich tych szkołach było 259 oddziałów, do których uczęszczało 7 114 uczniów. W liceach ogólnokształcących było 1

328 uczniów. Ten stan szkół utrzymał się do końca omawianego okresu. Wzrosła tylko liczba uczniów. W roku szkolnym 1989/90 w siedleckich szkołach średnich pobierało naukę 9 937 uczniów i było zatrudnionych 454 nauczycieli³⁸. Wizytówką siedleckiego szkolnictwa zawodowego był ZSZ Nr 1. Rozwój tej szkoły ilustruje tabela 6.

Tabela 6. Liczba uczniów ZSZ Nr 1 w latach 1975-1989

Typ szkoły	1975/76		1977/78		1979/80		1982/83		1984/85		1989/90	
	oddz	ucz.	oddz	ucz.	oddz	ucz.	oddz	ucz.	oddz	ucz.	oddz	ucz.
Z S Z	25	761	25	722	21	596	23	584	23	586	23	683
Technikum 5-letnie	8	274	9	325	12	421	14	420	18	474	20	629
Technikum 3-letnie	2	68	-	-	-	-	-	-	-	-	6	173
Lic.Zaw. 4-letnie	8	256	7	224	2	52	5	141	5	141	4	134
Polic.Stud. Zawodowe	2	64	2	84	4	102	3	106	3	81	3	88
Razem	45	1423	43	1355	39	1171	45	1251	49	1232	56	1707

Źródło: J. Strychalski, *ZSZ Nr 1 - historia i współczesność (1903-1993)*, s. 190-193.

Szkoła ta posiadała bardzo dobrą bazę dydaktyczną, nowoczesne, dobrze wyposażone pracownie, salę audiowizualną, własną telewizję kablową oraz nowoczesnie wyposażone warsztaty szkolne. Wynikiem dobrze prowadzonej pracy dydaktycznej w tej placówce były znaczące sukcesy uczniów w konkursach ogólnopolskich. W 1977 roku Grażyna Moleńczyk zajęła drugie miejsce w Ogólnopolskim Konkursie Literackim „Młodzi idą”. Największymi osiągnięciami mogła się jednak poszczycić szkolna orkiestra dęta, która w 1979 roku w przeglądzie szkolnych orkiestr dętych w Białymstoku zajęła pierwsze miejsce³⁹.

Jak wynika z analizowanych materiałów, we wszystkich szkołach zawodowych proces dydaktyczno-wychowawczy realizowany był prawidłowo. W czasie wizytacji szkół przez wizytatorów Kuratorium Oświaty i Wychowania przeprowadzane były sprawdziany wiadomości uczniów. Ich wyniki pokrywały się z ocenami wystawionymi przez nauczycieli. W 1982 roku w

³⁸ Raport o stanie miasta Siedlce 1989, s. 24.

³⁹ J. Strychalski, *ZSZ Nr 1 - historia i współczesność (1903-1993)*, Siedlce 1995, s. 98.

ZSZ Nr 4 średnia ocen z przeprowadzonych sprawdzianów z historii, chemii, matematyki i języka rosyjskiego wyniosła 3,5, a średnia ocen wystawionych przez nauczycieli w wyniku klasyfikacji semestralnej – 3,6⁴⁰. W 1985 roku w Zespole Szkół Medycznych średnia sprawdzianów kuratorskich wyniosła 3,12, a średnia ocen wystawionych przez nauczycieli – 3,2⁴¹. Wyniki te nie odbiegały od pozostałych szkół tego typu w Siedlcach i świadczyły o prawidłowej realizacji programów nauczania i wymagań stawianych młodzieży. O dobrym poziomie pracy dydaktyczno-wychowawczej tych szkół świadczą również wyniki promocji uczniów. W roku szkolnym 1981/1982 w ZSZ Nr 1 promocję otrzymało 99% uczniów technikum i 94% uczniów szkoły zasadniczej, natomiast wyniki promocji uczniów w ZSZ Nr 4 przedstawiały się następująco: 96% uczniowie technikum i 93% uczniowie zasadniczej szkoły zawodowej. W roku szkolnym 1985/1986 w Zespole Szkół Rolniczych wskaźnik promocji uczniów wyniósł 93,9%⁴². Przyczyną braku promocji były najczęściej oceny niedostateczne z języka polskiego, matematyki i historii, czyli z przedmiotów zawsze stwarzających uczniom problemy. Na efekty pracy dydaktycznej wpływało dobre wyposażenie szkół i wykorzystywanie pomocy naukowych w procesie nauczania. Mocną stroną pracy szkół było stosowanie indywidualizacji kształcenia oraz duży autorytet wychowawcy klasowego.

Dyrektorami szkół zawodowych w latach 1975-1989 byli: w ZSZ Nr 1 – Ryszard Makosz, Jerzy Mitek, Maria Krajewska, w ZSZ Nr 2 - Wanda Jarzab, Władysław Piecyk, Jerzy Florczykiewicz, w ZSZ Nr 3 - Jan Patoleta, Jerzy Boruciński, Zygmunt Stopczyński, Stanisław Glica, w ZSZ Nr 4 – Maria Czernic, w ZSZ Nr 5 – Jan Kożuchowski, w ZSZ Nr 6 – Stefan Sitnikow, w Zespole Szkół Budowlanych – Jan Dobrzański, Zygmunt Szalach, w Zespole Szkół Rolniczych – Ryszard Chromiuk, Jan Wołoszyn, Henryk Matusik, w Zespole Szkół Medycznych – Jerzy Podziemski, Jan Szostek, Danuta Łukowska, w ZSZ PKP – Jan Kożuchowski i Teresa Barszcz. Dyrektorami Studium Nauczycielskiego byli Czesław Korniluk i Danuta Rumianowska⁴³. Jak widać, wśród kadry dyrektorskiej była duża stabilizacja. Ludzie ci byli dobrymi organizatorami pracy szkół oraz cenionymi przez grona pedagogiczne i uczniów dyrektorami. Zwracali dużą uwagę na pracę dydaktyczną i wychowawczą nauczycieli oraz na podnoszenie przez nich kwalifikacji zawodowych.

⁴⁰ AP Siedlce, Kuratorium Oświaty i Wychowania w Siedlcach, *Sprawozdanie z wizytacji ZSZ Nr 4 w Siedlcach*, sygn.0924/275, k.14.

⁴¹ Tamże, *Sprawozdanie z wizytacji Zespołu Szkół Medycznych w Siedlcach*, sygn. 0924/279, k.32-39.

⁴² Tamże, *Sprawozdanie z wizytacji Zespołu Szkół Rolniczych w Siedlcach*, sygn.0924/296, k. 23-37.

⁴³ U. Głowacka-Maksymiuk, *Siedlce stolicą...*, s. 214.

Mniej dynamicznie w latach 1975-1989 rozwijało się szkolnictwo ogólnokształcące, co przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Uczniowie liceów ogólnokształcących w latach 1975-1989

Rok szkolny	Liczba uczniów
1975/1976	1 202
1977/1978	1 163
1980/1981	1 139
1984/1985	1 438
1986/1987	1 445
1989/1990	1 994

Źródło: Archiwum Zakładowe WUS w Warszawie Oddział Siedlce, *Karty statystyczne dla miasta Siedlce*, s.44-50.

Liczba uczniów w tych szkołach wzrosła dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. W liceach już tradycyjnie był wysoki poziom nauczania, gdyż w wyniku egzaminu przyjmowano do nich najlepszych uczniów ze szkół podstawowych. Uczniowie tych szkół pomyślnie zdawali egzaminy na studia wyższe. Wyniki przyjęć na studia uczniów LO Nr 1 im. Bolesława Prusa przedstawia tabela nr 8.

Tabela 8. Wyniki przyjęć na studia uczniów LO Nr 1

Rok szkolny	% przyjętych uczniów na studia	Średnia w woj. siedleckim
1983/1984	61%	41%
1984/1985	52%	35%
1985/1986	48%	33%
1986/1987	60%	37%

Źródło: L. Koper, *75 lat I Liceum Ogólnokształcącego im. B. Prusa 1923-1998*, Siedlce 1998, s.74.

Praca z uczniem zdolnym w „Prusie” była wysoko oceniana przez władze oświatowe. Wynikiem tej pracy był nie tylko wysoki wskaźnik przyjęć absolwentów na studia, ale również udział i sukcesy uczniów w olimpiadach

przedmiotowych. Leszek Koper – autor opracowania monograficznego LO Nr 1 wymienia następujących uczestników i laureatów olimpiad okręgowych i centralnych: Anna Szkopek z języka rosyjskiego i Małgorzata Sugiery z języka polskiego w roku szkolnym 1976/77, Piotr Maliszewski z wychowania technicznego, Hanna Rymuza i Anna Ługowska z języka rosyjskiego i Danuta Kuć z języka niemieckiego w 1979 roku, Dariusz Krasuski z matematyki, Ewa Eleryk z języka polskiego, Bogdan Borowy i Janusz Kożuchowski z fizyki w 1980 roku, Maria Stańczuk z języka rosyjskiego, Dariusz Kisieleński z matematyki w 1982 roku, Ewa Biedak z języka rosyjskiego, Leszek Hajkowski z wiedzy o Polsce i świecie współczesnym w 1984 roku. W 1988 roku szkołę godnie reprezentowali: Leszek Graniszewski w olimpiadzie wiedzy o Polsce i świecie współczesnym, Wojciech Wikorczyk z fizyki, Hanna Wilk z biologii i języka rosyjskiego, Anna Zbucka z języka rosyjskiego, Iwona Bartnowska z ekologii. W 1989 roku najwyższe laury zdobyli: Dorota Sznajder z języka rosyjskiego, Alicja Mania z języka niemieckiego, Krzysztof Skwierczyński z historii i Wojciech Wikorczyk z astronomii.⁴⁴

Tradycja i wysoki poziom nauczania były decydującymi czynnikami, które sprawiły, że „Prus” i „Królówka” cieszyły się uznaniem, aprobatą i popularnością w środowisku. Dużą w tym zasługą dyrektorów tych szkół, którymi byli: Irena Gawryjolek i Lucjan Krupa w LO Nr 1, Ryszard Wojewódzki i Tadeusz Dudek w LO Nr 2.

Szkoły, obok funkcji dydaktycznych i wychowawczych, były dla rządzącej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej także ważnym miejscem działalności politycznej. W każdej szkole działała POP PZPR, która była „politycznym kierownikiem” nadzorującym jej pracę. Przynależność do partii wśród nauczycieli wynosiła od 20% w ZSZ Nr 1 do 40% w SP Nr 2. Wielu z nich było zmuszanych do jej wstąpienia. Na otwartych zebraniach partyjnych, często dezorganizujących pracę szkół, prezentowano wytyczne PZPR do pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Udział nauczycieli w szkoleniach partyjnych był obowiązkowy. Ich tematyka nie miała nic wspólnego z funkcjonowaniem szkół i potwierdza stosowaną wówczas indoktrynącją polityczną, o czym świadczą realizowane tematy: „ZSRR podstawową siłą wspólnoty socjalistycznej”, „Zadania członków PZPR w umacnianiu przewodniej roli PZPR”, „Socjalizm jedyną słuszną perspektywą rozwoju społecznego”. Organizacja partyjna zatwierdzała plan dydaktyczno-wychowawczy szkoły, tematykę zajęć wychowania obywatelskiego, uczestniczyła w ocenianiu i nagradzaniu nauczycieli. Pierwszy sekretarz POP był obecny na wszystkich posiedzeniach dyrekcji

⁴⁴ L. Koper, *75 lat I Liceum Ogólnokształcącego im. B. Prusa w Siedlcach 1923-1998*, Siedlce 1998, s. 74-75.

szkół, co pozwalało mu wpływać na ich bieżące funkcjonowanie. Politycznemu oddziaływaniu na młodzież służyła działalność ZSMP. Organizacja ta przeprowadzała wśród uczniów Olimpiadę Wiedzy Społeczno-Politycznej, Olimpiadę Wiedzy o PZPR oraz organizowała obozy szkoleniowe. ZSMP nie stał się organizacją masową w szkołach i nie spełniał wiodącej roli, jaką w ideowym wychowaniu młodzieży wyznaczały mu władze partyjne i oświatowe. Zasadniczym czynnikiem hamującym była postawa samej młodzieży, która niechętnie wstępowała do organizacji. Bardziej popularną organizacją wśród młodzieży był ZHP zajmujący się organizacją obozów, biwaków, rajdów⁴⁵.

Podsumowując, należy stwierdzić, że sytuacja w szkolnictwie siedleckim wobec szybko rosnącej liczby mieszkańców była trudna. Rozwój bazy lokalowej, szczególnie szkół podstawowych, nie nadążał za wzrostem liczby uczniów. Zaniedbania w tym zakresie były skutkiem wieloletniej polityki ówczesnych władz, które z uwagi na permanentny kryzys gospodarczy nie były w stanie zabezpieczyć proporcjonalnego i równomiernego rozwoju wszystkich dziedzin gospodarki miejskiej. Mimo istniejących problemów, proces dydaktyczno-wychowawczy w szkołach był realizowany prawidłowo. Siedlce były w tym okresie nadal najważniejszym ośrodkiem, szczególnie szkolnictwa zawodowego w regionie.

⁴⁵ AP Siedlce, POP PZPR w ZSZ Nr1, sygn.212/II t.2(*Sprawozdanie POP z działalności za okres 1982-1984*); POP w Szkole Podstawowej Nr 2, sygn.228/II t.1 (*Sprawozdanie POP za okres 1985-1987*); J Strychalski, ZSZ Nr 1..., s. 98.